

**T
E
S
D
A
I**

**KULTURHUSET
stadsteatern**

Ingen berättelse är den andra lik och "I ljuset" är mer än så. 40 svenska författare fick frågan om de ville bidra med tre meningar var. Under några pandemimånader växte den fram; en vindlande egensinnig, drastisk och poetisk, perspektivomtumlade och spänningstryfferad berättelse, präglad av 40 temperament. Vem som har skrivit vad är en förborgad hemlighet och att några inte höll sig till det stipulerade antalet meningar har vi överseende med. Ingen regel utan uppfriskande undantag.

Ingemar Fasth

Konstnärlig ledare/Litteraturscenen

På dörren till den stora lägenheten på Strandvägen stod det firmanamnet Justitia, vilket betydde att hyran var avdragsgill, och under det "Advokat Sigurd Gyldenståhl". Det var denne man, som just lyfte champagneglas och hälsade gästerna välkomna. Han undrade om han förmodades hålla något slags tal. Det borde man väl när man gått som vinnare ur en stor och betydande rättegång? Han hade ju dessutom fullständigt kört över sina motståndare, manglat dem, malt ner dem till finkornigt grus och sedan lämnat salen rakryggad och stolt, likt en tjurfäktare som lämnar arenan med det döda djuret bakom sig.

I sitt tal hade Sigurd Gyldenståhl främst tänkt tacka medarbetarna. Men så fick han syn på henne i hörnet – halvt dold bakom bysten på hans farfars far, Justitias grundare – och när han började prata var det något helt annat som kom ut. "Idil" upprepade han, tre gånger med korta pauser.

Kvinnan vände bort blicken och försvann ut i korridoren. Sigurd hade inte sett henne på tio år. Vad gjorde hon här?

Efterforskningen fick vänta eftersom ansiktena som vänts mot honom uppvisade spår av oro. Han samlade sig hastigt och fäste blicken på Henrikssons högblanka åklagarpanna, ett knep han genom åren finslipat i syfte att uppamma den pondus som krävdes för att tippa vågskålen i egen favör under segdragna förhandlingar. Han tvingade kroppen till lydnad, sköt ut bröstet och fick mungiporna att dras uppåt i ett ironiskt och överslätande leende.

"'Idil' – det var så hon sa till mig, den vackra somaliska kvinna jag en gång räddade ur en brinnande Aston Martin. Det betyder 'perfekt' eller möjligen 'komplett', och är det något jag vill säga till er efter denna grandiosa uppvisning, så är det just det: IDIL! Ni skötte er fullkomligt mästareligt, varenda en av er, helt jävla perfekt."

Det var en tillgjord rutinmässig entusiasm förstas, vanligen avsedd för klienten men nu för att skingra de eventuella tvivel naiva, nybakade medarbetare kunde tänkas ha. Att en av landets toppbyråer avvärjt ett amatörmässigt åtal framvingat av samvetsömma men okunniga aktivister är egentligen måttligt imponerande.

Sigurd tog nonchalant emot en våg av applåder och ryggdunkar och smög sedan ut ur rummet.

All denna yta ... uppvisning, tjurfäktning, spektakel, tänkte han medan han gick den långa korridoren mot nödutgången och tyst sköt upp dörren, lyssnade efter hennes steg nerför brandtrappans tretton våningar, osäker på om han bara inbillade sig. På vilket sätt var hans yrke, så som det kommit att utveckla sig, mer sofistikerat än romarnas gladiatorspel med vinnare, försvinnare och över alltsammans doften av blod? Inuti rörde sig något helt annat, ett möte han nästan lyckats glömma; hon.

"Det är ju som en dröm", tänker han, frustrerad, då han sugts nerför brandtrappan mot bakgatan och inget är så långtråkigt som drömmar, när folk pratar om sina drömmar, drömskildringar – "och så går jag själv runt och pratar i en jäkla dröm!" Maktlös – som i drömmen – faller, går, svävar han ner och får en skymt av den gäckande kvinnan, hon som en gång för länge sedan hade väntat på honom, omsluten av lågor, bolmande rök och stanken av brinnande plast, men med en lugn och obesvårad blick, som om hon hade vetat att just detta skulle ske och att just han skulle lyfta henne ur den övertända sportbilen. Han noterar att åren gått, att hon inte längre är den finlemmade Idil som försvann från honom i kaoset efter olyckan, utan en faktiskt ganska ordinär kvinna i hans egen ålder, mycket mer rundlemmad, om man kan säga så, och vad det verkar har hon ont i ena knäet, för hon liksom dunsar ner vartannat steg, och ändå är det omöjligt att hinna ikapp henne, "jäkla dröm".

När en handfull lokaltidningar plötsligt gled ur hennes händer stannade hon äntligen upp så pass länge att han kom ikapp henne. Han böjde sig reflexmässigt ner för att hjälpa henne att samla upp dem. Hennes blick var nedslagen och han kände sig genast besvårad över det uppenbara avståndet mellan dem. Han, en framgångsrik advokat i välstruken kostym, hon en tidningsutdelare i obekvämlig ställning, för att skona sitt ömma knä och med ett par nötta klackskor på fötterna. Men så tittade han ner på tidningshögen som han lyckats rafa ihop och upptäckte att samtliga omslag pryddes av en bild av denna mytiska Idil, med samma intensiva utstrålning som den dagen hon först etsat sig fast i hans minne. När han läste rubriken skämdes han omedelbart över sitt antagande att det var Idil som befunnit sig i trappan på Strandvägen för att dela ut tidningar. Rubriken löd nämligen: "Idil, fångad i ingenmansland", med feta bokstäver. Sigurds blick frös till is, samtidigt som pupillerna sträckte sig lika vida som texten, ett starkt minne av en betydande person manglade sig tillbaka när han såg fotografiet av henne. Kvinnan såg att Sigurd

krympte några centimeter i sin stiliga kostym när hon närmade sig honom, och med en varm välkomnande hand och med mjuka ord sa: "Det är min syster, jag behöver din hjälp". Sedan grep rädsan plötsligt tag i henne, hon vände på klacken och uppslukades av mörkret.

En historia kan när som helst förgrena sig eller ta en genväg, upptäcka att den börjat på fel ställe och försöka hitta en annan plats därifrån det går att tala, i ett obevakat ögonblick kan den också kortsluta sig själv, det är därför man skriver med andan i halsen. Sigurd har pengar och inflytande, han skulle kunna hjälpa många om han verkligen ville, problemet är att Sigurd aldrig ställt sig frågan varför han tror att det är de upplysta platserna som är ofarliga. Det står alltså redan klart att det är kvinnan som kommer att hjälpa sin syster Idil, inte Sigurd, han är bara en bifigur som förväxlat sig själv med huvudkaraktären.

Kvinnan: När jag till slut lyckades ta mig in i rummet på Clubhouse hade diskussionen ännu inte sparat ur, men det var nog ingen där som inte visste att det krävdes extraordinära ansträngningar för att hålla ursinne och andra känslor i styr, för att inte tala om den uppdämda frustration som förr eller senare skulle ge sig till känna bland deltagarna som samlats för att fördjupa sig i frågan om hur mardrömmen om raser övervintrat i den svenska samtidslitteraturen. Moderatoren hade läst upp ett utdrag ur en roman som var skriven under pseudonym, men som, betonade han med sin torra röst, "just därför tjänade synnerligen väl som underlag för att pröva hypotesen att rasifierade antingen framställdes som hot mot integrationen och det svenska folkhemmet, eller som offer för förtryck som det alltjämt var den vite mannens börda att omfamna under sina beskyddande vingar, gärna med heroiska insatser i spektakulära miljöer, som uppenbarade de mest fantasilösa sexuella begärsstrukturerna". Men när samtalsstenen började bli alltmer hätsk, efter inlägg från en litteraturkritiker som hade retat upp sig på offerrollsretoriken som hon tyckte sig

ana i rummet, svävade jag genast bort i funderingar på hur jag skulle få kontakt med den anonyma författaren, som jag mycket väl visste vem det var, eftersom han hade fantiserat ihop en hel roman om mig och min syster Idil i ljust av det mörka och tragiska drama som utspelade sig mellan oss den sommaren.

I gränden där jag tillfälligt tagit skydd växte ett gammalt träd vid raden av soptunnor. Plötsligt fick jag se advokaten stiga fram bakom trädstammen och förstod att han följt efter mig trots att jag valt bakgator och de mörkaste stråken när jag hastigt lämnade honom och till och med gått i cirklar för att förvirra eventuella förföljare, som kunde ha med min systers försvinnande att göra. Han hade under tiden slängt på sig en gammal regnrock över den flotta kostymen och var på det hela taget mycket olik sig, ängslig och urblekt, men jag tvivlade inte på att det verkligen var han och när han började signalera med tidningsbunten, som han fortfarande höll i handen, tänkte jag att det trots allt var min uppgift att lyssna till vad han hade att säga – kanske ville han inget annat än att lätta sitt hjärta om några förlorade ögonblick i röken från brinnande bilar, men möjligheten fanns också att han var den vägvisare berättelsen utsett. Min systers ansikte lyste från tidningsbunten och jag som nästan inget hade kvar att förlora insåg att jag måste följa spåret vart det än ledde, för någonstans bortom det plågsamt mörka nuet väntade den anonyma författaren på mig för att fullborda berättelsen.

”En skön kväll”, sa jag och gav mig genom denna enkla replik till känna. ”Äntligen”, flämtade advokaten. ”Dags att det blir lite ordning på den här förbannade historien.” Hans ansikte var glansigt av svett och en frän lukt blandades med de dyrbara och diskreta dofter som annars kännetecknade honom, en lukt som fick mig att tänka på de stinkande utsöndringar som vissa djur ger ifrån sig när de känner sig hotade. ”Jag förstår inte vad som händer”, sa han med kvävd röst. ”Säg bara vad jag ska göra.” Jag lutade mig fram, tog hans ansikte i mina

händer och sa stilla: ”Jag är rädd att du inte kommer tro mig, Sigurd, om jag berättar för dig vad som hänt min syster.” Utan vidare tog jag hans hand, och utan att bry mig det minsta om hans lama invändningar – kollegorna och alla gäster väntade ju fortfarande på honom uppe på advokatbyrån – drog jag honom med mig till en väntande taxi.

Det var som det skulle, det var ingens fel eller rätt – det var vårt sätt! Och i den sprakande taxinatten, där jag inte kunde annat än att ge efter för det mörka mysteriet liv, tänkte jag; vad är berättelse eller saga och vad spelar det för roll? Vi varken är eller var svaga, bara två arma människostycken på drift mot undergången eller kanske himlen.

Taxifärden till Vasagatan och Centralstationen tog mindre än tio minuter, precis som jag hade beräknat, och väl framme föste jag utan ett ord ut honom ur bilen och vidare bort mot perrongen där konduktören, helt enligt överenskommelsen, väntade med rullväskan, dokumentportföljen och två portioner sushi samt en flaska torr vitt vin. Inuti en ålderstigen vagn med träpaneler, bakelithandtag och tunga sammetsgardiner tilldelades vi en egen kupé, som konduktören genast låste utifrån, och bara några ögonblick efter att vi hade slagit oss ned i sätena mittemot varandra rullade tåget ut från stationen och vi såg först Riddarholmen, sedan Tantolunden och gamla Årstabron utanför fönstren. ”Sigurd”, sa jag, öppnade portföljen och lade snabbt upp högarna med papper och fotografier på bordsytan, ”du räddade en gång Idils liv, och någonstans i allt det här materialet finns nu dessutom svaret på vilket öde som kan vänta henne och jag ber att du som erfaren jurist, innan tåget är framme och konduktören släpper ut oss igen, inte bara går igenom alltsammans utan också lägger fram en strategi för vad vi skall ta oss till när vi stiger av tåget och måste byta till färjan, och för din kännedom så är vi dessutom med all sannolikhet redan bevakade vilket innebär att du faktiskt inte har något val,

du måste helt enkelt göra det här, men av ren artighet frågar jag dig nu ändå, om du, istället för att hålla självbelätta tal i våningar på Östermalm, kan du, Sigurd, vara så snäll och hjälpa mig?”

Han sneglade åt kupédörren och började plocka bland pappren. ”Bevakade, säger du ... det låter ju inte alls särskilt bra ...” Han lyfte upp ett av de gamla fotografierna, taget långt innan allt brakade lös; där, genom ett litet snitt i tiden, log Idil ännu stort mot den framtid som verkat så lätt och ljus.

För att ge eftertryck åt mitt rop om hjälp spände jag nu blicken i honom, anlade mitt mest stränga ansiktsuttryck och kände att det fungerade, hur jag klöv rakt igenom hans blåstrimmiga, vattniga ögon och in i en darrande själ som börjat ana en illavarslande händelseutveckling, och jag sa: ”En begåvad, högutbildad och välinformerad man som du, borde väl förstå att det ligger mer bakom det här än vad som syns på ytan?” Medan han tittade ner i pappren igen mumlade han något ohörbart, men det var tydligt att de disparata, oordnade och ofta hemligstämplade dokument han planlöst bläddrade i fick honom att förstå åtminstone en skärva av vad han dragits in i. ”Det är väl uppenbart att Idil inte är en kvinna som kör runt i en splitterny sportbil, en som dessutom plötsligt självantänder, Sigurd, det finns trådar här som du inte sett, som du inte anat, trots att du själv borde känna till hur man tänker och planerar i de skikt där du rör dig – tror du verkligen att det var en slump, att det var just du som först av alla råkade köra förbi det brinnande vraket?”

Sigurd hade – kanske alltför många gånger – dragit storyn om ”gången då jag räddade den somaliska kvinnan ur eldinfenot”, men vad han alltid undvek att nämna var den artificiella känsla som vilat över hela scenen, som om han deltagit i en regisserad föreställning där Idils märkliga lugn inuti lågorna mest var en dålig skådespelarprestation. Men för vem hade då föreställningen uppförts, och varför? När Sigurd bläddrade

igenom dokumenten, fotona på anonyma lagerlokaler och personer med intetsägande utseende, intervjuer och sekretessbelagda förhållningsprotokoll var det ett ord med sex bokstäver som ständigt återkom: ”Mossad”. Det var dags att inleda fas två. För även om strålkastaren förr eller senare skulle hamna på honom själv fick Idils verkliga identitet aldrig röjas. Shalom chaverim.

”Hon var så vacker” sa han, som om han talade till sig själv. ”Nästan för vacker”. ”För vacker?” sa jag. ”För vacker för vadå?” Han rev av en tråd som hängde från kavajen, flätade samman sina fingrar och slutade titta på mig. Varför vakuomet nu skulle hänga över oss, det vet jag inte. Men jag kunde ana att detta var stunden då hans performativa renhet och ogenomträngliga högmod skulle brista, falla isär och sedan samlas i en hög.

Jag skulle just upprepa min fråga, då han hejdande mötte min blick. Någonting hade väckt honom där i sätet, liksom en pollett som trillat ner och som i nästa stund också visade sig i ett lugnt, närmast segervisst leende i det att han sträckte sig efter vinflaskan och med en snabb knyck vred av skruvkorken och sa: ”Vi ska inte med någon färja. Vi ska hoppa av i Flen.”

I Flen var himlen alltid en annan sorts blå; en blå med mycket grått och strimmor av svart. Åren i den lilla orten var en tid jag aldrig tänkte på, både för att det var för smärtsamt men också för att jag faktiskt inte riktigt mindes. När jag tänkte tillbaka på livet i Södermanland var bilderna som i en berusad dimma, eller som i den blå himlen med det grå i, eller som att se ett ansikte genom ett vattenglas.

Utöver de två var det bara ett äldre par som steg av i Flen plus en kvinna i slöja med två småbarn samt en man utan andra kännetecken än en blå Fjällrävenjacka och en liten ryggsäck. Sigurd stod med ansiktet riktat mot himlen och såg skiftningarna i denna himmel, han hade äntligen blivit kvitt bilderna av alla förvånade ansikten i lägenheten på Strandvägen i Stockholm;

han rotade nu i sina grumliga minnen på ett sätt som för kvinnan i hans sällskap kunde verka orimligt självupptaget, men som fyllde honom med en våldsamt stark känsla av att vara levande, verkligen levande, och när han sänkte blicken och såg på henne insåg hon att det faktum att han tagit kommandot och hoppat av i Flen betydde att han inte skulle svika henne. I detsamma gick mannen med det "intetsägande utseendet" en bit bort mot kioskhuset bortom busshållplatserna och pratade i sitt headset: "Plan B ... upprepar Plan B ... Juvelen har stigit av i Flen ... obekant om de improviserar ... behöver i alla fall backup och avlösning ..."

Alltihop liknade mest en dåligt översatt thriller med drömmen som den ena författaren och klichén som den andra, men vem ska alltihop reklameras till om det är ens liv? Och ärligt talat, tänkte Sigurd, är jag för nyfiken för att inte vara med och få se vart alltihop leder, hur trådarna som inte är trådar, utan dagarna, minuterna, sekunderna i mitt liv, ska kunna bilda en meningsfull helhet, blottad i ett klargörande ljus. Kanske är det därför jag är så upptagen av denna fantasi om att vara del av ett större narrativ där jag är den som räddar andra, istället för att, tvärtom, vara den som räddas av andra, tänkte han, i samma stund som hans uppmärksamhet fästes vid en man med säreget utseende i andra änden av perrongen, som var i färd med att hala upp ett avlångt föremål ur ett läderfodral.

Mannen satte klarinetten till sin mun och ur den strömmade en vemodigt vibrerande melodi som fick världen att svaja i kanterna: när Sigurds blick återigen blev skarp satt han i ett trapphus med en bunt lokaltidningar i handen. Han ställde sig försiktigt upp, för att inte anstränga sitt ömma knä, och fortsatte att dela ut tidningarna i brevinkasten, men hörde röster inifrån en våning och drogs motståndslöst mot en sal i dess mitt. I rummets centrum stod en kvinna med höjt champagneglas redo att börja tala, när hennes blick fastnade på honom och hon plötsligt utbrast: "Idil! Idil! Idil!"

Tidningsutdelaren Sigurd Gyldenståhl beslutade sig för att det var mest logiskt att börja längst ned i huset, eftersom bunten av tidningar gradvis skulle bli lättare ju högre upp han kom – fördelarna med en högre utbildning – men medan han stack in de trycksvärtdoftande tidningarna genom brevinkasten läste han namnen, och de kändes vagt bekanta, som om en hel vänkrets eller personalstyrkan på en arbetsplats bodde i huset, en ansamling av människor som han umgåtts med och sedan glömt bort. Plötsligt, när han pustande och stånkande och med svidande knän nått sjunde våningen, lösgjorde sig en storvuxen man ur skuggorna, tog bakifrån ett strupgrepp på Sigurd, som genast insåg att det var en agent från en av hans gamla arbetsgivare och fick isvatten i ryggraden: "Alltihop är ditt fel. Det slutar nu."

Sigurd började skratta samtidigt som mannen släppte taget om honom. "Det var på tiden, jag har väntat på dig", sa Sigurd leende. "Jag behöver din hjälp."

Sigurds utdelningsområde låg till största delen på ett berg, ett område för folk som hade råd att bo med utsikt högt över framtida höjningar av havsnivån, inte direkt rikt men välordnat; inga Aston Martin men en och annan fabriksny laddhybrid stod parkerad längs gatan. Ett område utan klotter och pissluk, tillräckligt högt upp för att de vanliga nattsuddarna inte skulle orka göra sig besväret. Här fanns inga sömnlösa rökare, inga skiftarbetare som behövde gå upp så tidigt att de stötte på tidningsbudet på väg till bussen – i kvarteret på berget kunde både tidningsutdelare Sigurd Gyldenståhl och mannen som sökt upp honom förbli osedda.

Mannen från skuggorna bar ett leende som var vitt, hans hand var vit, hans strumpor vita och han sa: "Jag kan bara hjälpa dig att dö, perfekt och komplett, du som en gång svor i radio och kallade presidenten för inkontinent, du som kastade stenar mot soldater, du som blev en varelse i exil, vars kamp för rättvisa och demokrati lett till en förkrossande ensamhet, här i ett land där

inga av dina döda är begravda, där träden inte känns vid dig, där du inte vet något om darrande asplöv, om syrliga blåbär och söta hallon, där du saknar sammanhang. Var är din syster, försvann hon till havs, brann hon upp i en brinnande bil eller mördades hon i sin säng? Sigurd Gyldenståhl, om du hade det namnet skulle du kunna hålla tal inför en uppmärksam och vördnadsfull publik, du skulle lukta framgång, inte jobba och kokos, du hade kunnat dra slutsatser, kategoriserat, benämnt och tagit din egen och andras verklighet i besittning istället för att vara döende i ett vitt grepp.

Sigurd Gyldenståhl rasade ihop med syrebristen tjutande i ådrorna. Motståndslöst drogs han in i ännu en vansinnig drömsekvens där inga människor fanns, inga platser heller, bara ett slätt blått golv i lysrörsbelysning. Väl centrerat låg ett enda föremål, en dildo från Lidl.

Plötsligt tycktes allting mycket klart, så där som det kan vara i drömmar, en känsla som tyvärr ofta bleknar så snart man vaknar och kvarlämnar en genant insikt om att man inte är så smart som man vill tro, ens i sina drömmar. Men under ett himmelskt blixtrande ögonblick framstod nu dildon som en flaskpost från Sigurds undermedvetna, en nödraket från dröm till verklighet: Idil – Lidl.

Tanken fick honom att känna sig lite smart, eller rentav rätt ordentligt smart. Han kände sig för ett ögonblick som Gregory Peck i någon av Hitchcocks drömydarthriller, där Ingrid Bergman drar gaffeln över linneduken och allt försvinner i ett slags klarsynt töcken. Sen insåg han att "Lidl" baklänges inte blir "Idil", utan "Ldil".

Idel nya bokstavskombinationer, nya ordbildningar, omskapelser, förändringar, olidligheter, som istället för klarhet ledde honom, den glasklare advokaten Sigurd Gyldenståhl, mot nya oklarheter. Syrebristen susade i öronen och han kämpade sig mot ljuset – okända krafter pressade honom framåt, nedåt, och där fanns verkligen ett ljus, en värld, en vänlig

röst som sade: "Det blev en liten flicka." "Liten" var nog inte ordet som Gyldenståhl skulle ha använt. Människovarelsen (eller, sa han sig: ängeln?) som nu inför hans ögon, meter för meter, i jugendaktigt slingrande bukter och segmentvisa transformationer uppsteg ur de hastigt nerknölade akterna i dokumentportföljen (om det nu inte, frågade han sig, alltså i själva verket var en tidningsväska, en kolportörsränsel för någon i hemlighet pågående intrigroman uppdelad i tioöreshäften?), fortfarande inte igenknappt efter blixtavstigningen i Flen, denna varelse uppfyllde snart med sina häpnadsväckande dimensioner och sin storögt uppfordrande, stränga, ändå underbart livsförhöjande uppsyn hela det perrongkomplex med förbindande underjordiska trapphus där hans liv nu tycktes utspela sig. "Håll bara fast blicken", viskade Idils syster i hans öra, "det är nu det sker!"

Rösten var Idils systems men tycktes samtidigt skjutas direkt ur bröstet på bysten. Han kände farfars fars hand bokstavligen knuffa honom framåt. Ja, kanske kunde han nysta, finna svaret, men var det värt det? Sigurd Gyldenståhl polerade dörrskylten med samma servett han nyss torkat pannan. När han kom tillbaka in på kontoret bugade han med en lätt nick åt Justitias leende grundare.

Av

John Ajvide Lindquist
Susanna Alakoski
Suad Ali
Erik Andersson
Lars Andersson
Arkan Asaad
Elnaz Baghlanian
Wanda Bendjelloul
Sara Bergmark Elfgren
Therese Bohman
Carina Burman
Carl-Mikael Edenborg
Martin Engberg
Anna Fock
Hans Gunnarsson
Daniel Gustafsson
Cecilia Hansson
Nils Håkanson
Jenny Jägerfeld
Theodor Kallifatides
Jonas Karlsson
Elise Karlsson
Mats Kolmisoppi
Ida Linde
Ellen Mattson
Stephan Mendel-Enk
Aleksander Motturi
Kayo Mpoyi
Håkan Nesser
Andreas Norman
Bengt Ohlsson
Sami Said
Donia Saleh
Lydia Sandgren
Tone Schunnesson
Karin Smirnoff
Anne Swärd
Jerker Virdborg
Lina Wolff
Klas Östergren.

Tack till

Klara Waldenström,
medredaktör.

Lyssna på "I ljuset",
inläst av skådespelaren
Gerhard Hoberstorfer:

